

Bokhandelens sakprosapris 2021 – Juryens begrunnelse

Prisen er kommet i stand og deles ut i et samarbeid mellom Bokhandlerforeningen og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO), og tildeles et lovende forfatterskap som er i etableringsfasen. For å komme i betraktning må forfatteren ha en ny utgivelse det foregående året. Juryen er oppnevnt av NFFO og har i år bestått av Merete Morken Andersen, Tore Rem og Espen Sørbye. Kristine Isaksen fra NFFO har vært sekretær for juryen. Prisen er på 50 000 kr.

Juryarbeidet foregår ved at forlagene kontaktes og bes sende utgivelser de mener er aktuelle for prisen til juryen. Juryen kaller også inn bøker. Juryen har valgt å sette en grense på inntil tre utgitte sakprosbøker for fremdeles å kunne være i etableringsfasen. Videre at forfatteren ikke bør være over 50 år, og at det skal mye til å få denne prisen for sin første bok. Dette er ikke absolutte kriterier for å velge en prisvinner, men denne juryen har brukt dem for å presisere et lovende forfatterskap i etableringsfasen.

Juryen har hatt en vanskelig oppgave ut fra de kvalitetskriteriene vi legger til grunn. Den beste boka skal være vesentlig, nyskapende og etterrettelig. Boka skal dessuten ha faglig substans, være skrevet med sans for stil og ha karakter eller en særegen stemme.

Utfordringen har ligget i at det er så mange bøker fra 2021 som skårer høyt på disse kravene. Det er dermed grunn til å dvele litt ved den høye kvaliteten på mange utgivelser av forfattere som befinner seg i begynnelsen av sin løpebane som sakprosaforfatter. Dette viser at det legges ned et stort arbeid med bøkene i forlagene. Sakprosaavgivelsene er spredd på en rekke undergenrer som essay, historie, populærvitenskap, grafisk roman, debattbok og biografi.

Årets vinner plasserer seg i en tradisjon for den beste litterære dokumentarjournalistikken, med islett av reiseskildring. Prisvinneren er oppvokst i Ås kommune, men er født i Sri Lanka i 1979, og kom til Norge som seksåring. Han er utdannet samfunnsgeograf, og arbeider som journalist i Klassekampen. Det er en glede å kunne røpe, for de som ennå måtte være i tvil, at vinneren heter Johan Shanmugaratnam, og at han tildeles Bokhandelens sakprosapris for Bruddet. Byen som ville ha brexit, utgitt av Press Forlag i 2021, med Line Ørnes Søndergaards fotografier.

Bruddet begynte beskjedent, som en kort reportasjereise tilbake i mars 2016, men ble etter hvert til noe mer. Shanmugaratnam og Søndergaard reiste til Boston i Lincolnshire, i håp om å forstå mer av den forestående folkeavstemningen om EU-medlemskap. De oppsøkte folk på gata, hos frisøren, i butikken og på biloppdugget. Da det overraskende resultatet fra folkeavstemningen 23. juni samme år forelå, viste det seg at den lille byen Boston hadde den høyeste andelen av stemmer for utmelding i hele Storbritannia, hele 75,6 prosent. Shanmugaratnam og Søndergaard dro tilbake, flere ganger. Slik og derfor Bruddet.

Leseren av Bruddet blir kjent med et helt lite samfunn. Men særlig nær kommer vi den 76-årige Albert Horrey, en typisk representant for stedets majoritetsbefolkning og «leave»-folket, og samtidig

et høyst unikt individ, en tidligere fisker, en overlever. Enda tettere følger vi litauiske Aleksandra Berezina, hennes to barn og samboer. Vi blir kjent med deres migrantliv i Boston, med brudd og tapte illusjoner, retur til Litauen og nye forsøk på å finne hjem og skape meningsfulle liv. Bruddet er en gripende skildring, i tekst og bilder, av disse enkeltmenneskene. Det er en fortelling om misnøye og manipulasjon, om utbytting, skepsis og mistro, om fremmedfrykt og sinne, men også om initiativ, drømmer og håp om å skape seg en bedre framtid. Bruddet om et land og et kontinent i forvandling,

og om folk som nekter å gi seg, til tross for systematisk urett. «No retreat / No surrender», heter tatoveringen over Aleksandras rygg.

Gjennom den presise skildringen av det lille samfunnet Boston, gjør Shanmugaratnam det fremmede mer forståelig for norske lesere. Her er ingen lettvinte analyser eller romantisering, verken av populisme, Boris Johnson eller EU-livet, men en sympatisk og innforlivet beskrivelse av ulike posisjoner og virkeligheter, og av hvordan folk har endt opp med å leve sine liv som de gjør, og med å mene hva de mener. Vi får følelsen av å bli kjent med noen utvalgte individer, men også med dagens britiske samfunn og, på et mer generelt nivå, med et europeisk og globalt økonomisk og politisk system. Særlig sterk er skildringen av migrantarbeidernes skjebne i vår tid.

Bruddet. Byen som ville ha brexit er lettest, uten at den taper i kompleksitet. Den er solid og inngir tillit i sin formidling av historie og politikk, uten å by på et større kritisk apparat. Boka er utpreget litterær, først og fremst gjennom et finstemt språk, som balanserer mellom å peke på verden og trekke oppmerksomhet til seg selv, men også via allusjoner til litterære tekster. Fortellerstemmen er dempet og sindig, men eier også rom for humor og har sans for det aparte. Line Ørnes Søndergaards mørke fotografier framstår som integrerte, uunnværlige deler av framstillingen. Innledningsvis anerkjennes bokas gjeld til den britiske forfatteren John Berger, og hans samarbeid med fotografen Jean Mohr, særlig i *A Seventh Man* (1975). Også der handler det om et nærstudium av arbeidsmigranternes virkelighet. Uttrykket som oppstår i samarbeidet mellom Shanmugaratnam og Søndergaard, kan kanskje oppsummeres via en annen tittel fra Berger og Mohr: *Another Way of Telling*.

Med *Bruddet* har Yohan Shanmugaratnam bidratt til videreutviklingen av en utpreget litterær og undersøkende sakprosa, og han har gitt et bidrag til opplysningen av norsk offentlighet. I 2020 ga samme forfatter ut *Vi puster fortsatt*, en bok om rasisme. I *Bruddet* skriver han tilsynelatende mindre personlig, eller i det minste mindre selvbiografisk, men leseren kan likevel merke at skriften kommer fra et sted som kjenner til utenforskap og samfunnets eksklusjonsmekanismer.